

альної кримінальної відповідальності.

Проте інтерес для науки становить ступінь конкретики розкриття поняття «агресії». Згадано вище, що особливістю поданого кодифікованого закону є зосередження основної уваги на індивідуальній відповідальності. Проте відсутні концепції особливо тяжких злочинів проти миру і безпеки людства, а також відмінності злочинів проти миру від воєнних або злочинів проти людства тощо. Суто теоретично, така структура кодексу цілком дієва, спрямована саме на вирішення питання особливостей індивідуальної кримінальної відповідальності, адже для ідентифікації конкретного виду злочину можна звернутися до Римського Статуту МКС або Резолюції ГА ООН № 3314 від 14 грудня 1974 року.

Отже, Проект кодексу злочинів проти миру і безпеки людства містить базові засади для юридичної кваліфікації злочинів під час визначення відповідальності. Крім того, юридичний документ має складну генезу становлення, тому що поступово вміщував у собі норми численних актів і конвенцій, які мають міжнародно-правове значення. Не можна оминати той факт, що інститут відповідальності за злочини проти миру і безпеки людства у міжнародному кримінальному праві сьогодні має досить вивірену і нормативно обґрунтовану структуру.

1. Словник основних термінів у міжнародному праві. URL: <https://www.naiu.kiev.ua/books/mg/slovnik.html> (дата звернення: 19.02.2019).

2. Камаровский Л. О международном суде. Москва: Тип. Мзлинского, 1881. 542 с.

3. Мартенс Ф.Ф. Современное международное право цивилизованных народов. СПб.: Тип. А. Бенке, 1896. Т. 2. 626 с.

4. Стоянов А.Н. Очерки истории и догматики международного права: Лекции, читанные в 1873/74 году в Харьковском университете. Харьков: Универ. тип., 1875. 742 с.

5. Мохончук С.М. Міжнародна регламентація відповідальності за злочини проти миру і безпеки людства. *Кримінальне право, криміналістика і кримінологія: зб. наук. статей.* № 1–2 (18–19). 2012. С. 76–81.

6. Принципы международного права, признанные уставом Нюрнбергского трибунала и нашевшие выражение в решении этого трибунала // Международное публичное право: сб. документов / сост.: Н.Т. Блатова, Г.М. Мелков. Москва: ИНФРА-М, 1996. Т. 2. С. 101–115.

7. The History of the Draft Code of Crimes Against the Peace and Security of Mankind. URL: www.cambridge.org/core/journals/israel-law-review/article/history-of-the-draft-code-of-crimes-against-the-peace-and-security-of-mankind/98743F12D97C36ACE99F35662AAC6F71 (дата звернення: 19.02.2018).

8. Jean Allain and John R. W.D. Jones. A Patch work of Norms: A Commentary on the 1996 Draft Code of Crimes against the Peace and Security of Mankind. URL: <http://www.ejil.org/pdfs/8/1/1401.pdf>.

Бойко Олексій Павлович

викладач кафедри кримінального процесу
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук

ДЕЯКІ ПИТАННЯ З РЕАЛІЗАЦІЇ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ЗАТРИМАННЯ В УМОВАХ ОСОБЛИВОГО РЕЖИМУ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Виклики, що постали перед Україною на тлі негативних суспільно-політичних подій 2014 р., стали серйозним випробуванням для багатьох соціально-правових інститутів, обумовили екстрену трансформацію державної політики у сфері національної безпеки, у тому числі в аспекті вдосконалення правового регулювання кримінального процесуального затримання в умовах особливого режиму досудового розслідування.

На сьогодні з чинного КПК України випливають такі види кримінальних процесуальних затримань: затримання на підставі ухвали слідчого судді, суду з метою приводу; законне затримання; затримання уповноваженою службовою особою; затримання окремої категорії осіб; затримання співробітника кадрового складу розвідувального органу України; затримання державного виконавця чи приватного виконавця; затримання неповнолітнього; затримання керівником дипломатичного представництва чи консульської установи України або визначеної ним службової особи; затримання капітаном судна України, що перебуває за межами України під прапором або з розпізнавальним знаком України, якщо це судно приписано до порту, розташованого в Україні; затримання особи, яка вчинила кримінальне правопорушення за межами України [1].

З метою захисту громадян, держави і суспільства від терористичних загроз у районі

проведення довготривалої антитерористичної операції Верховна Рада України 12 серпня 2014 року прийняла Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про боротьбу з тероризмом» щодо превентивного затримання у районі проведення антитерористичної операції осіб, причетних до терористичної діяльності, на строк понад 72 години, яким, як виняток, з урахуванням особливостей запровадила превентивне затримання осіб, причетних до терористичної діяльності [2]. Враховуючи, що чинний КПК України не передбачає такого виду затримання як превентивне, його можна назвати позапроцесуальним, оскільки він не регулюється нормами означеного Кодексу.

На відміну від КПК України, КПК Республіки Казахстан [3] передбачає такий вид кримінального процесуального затримання, як затримання в умовах режиму надзвичайного стану. Враховуючи зарубіжний досвід, на нашу думку, превентивне затримання повинно бути чітко закріплено в КПК України.

Що стосується підстав превентивного затримання законодавець згідно зі ст. 15⁻¹ ЗУ «Про боротьбу з тероризмом» визначає, що для відвернення терористичних загроз у районі проведення антитерористичної операції відповідно до кримінального процесуального законодавства України з урахуванням особливостей, встановлених цим Законом, може здійснюватися превентивне затримання осіб, причетних до терористичної діяльності, на строк понад 72 години.

Граничний строк такого затримання не може перевищувати 30 діб [4].

В ч. 1 ст. 211 КПК України законодавець зазначає, що строк затримання особи без ухвали слідчого судді, суду не може перевищувати сімдесяти двох годин з моменту затримання, який визначається згідно з вимогами статті 209 цього Кодексу.

У ч. 2 цієї самої статті говориться, що затримана без ухвали слідчого судді, суду особа не пізніше шістдесяти годин з моменту затримання повинна бути звільнена або доставлена до суду для розгляду клопотання про обрання стосовно неї запобіжного заходу [1].

Також у ч. 2 ст. 29 Конституції України зазначено, що у разі нагальної необхідності запобігти злочині чи його припинити уповноважені на те законом органи можуть застосувати тримання особи під вартою як тимчасовий запобіжний захід, обґрунтованість якого протягом сімдесяти двох годин має бути перевірена судом. Затримана особа негайно звільняється, якщо протягом сімдесяти двох годин з моменту затримання їй не вручено вмотивованого рішення суду про тримання під вартою [5].

На нашу думку, такі положення ч. 2 ст. 15⁻¹ ЗУ «Про боротьбу з тероризмом» суперечить вимогам Основного Закону та ст. 211 КПК України.

Далі, у ст. 15⁻¹ ЗУ «Про боротьбу з тероризмом» зазначено, що підставою для превентивного затримання є наявність обґрунтованої підозри у вчиненні особою терористичної діяльності [4].

Але не зрозуміло, які саме злочини законодавець відносить до терористичної діяльності.

П. 2.1. Спільного наказу МВС, ГПУ, СБУ від 26.08.2014 № 872/88/537 «Про затвердження Інструкції про порядок превентивного затримання у районі проведення антитерористичної операції осіб, причетних до терористичної діяльності, та особливого режиму досудового розслідування в умовах воєнного, надзвичайного стану або у районі проведення антитерористичної операції» більш детально визначає, що підставою для здійснення превентивного затримання є наявність обґрунтованої підозри у вчиненні особою терористичної діяльності, у тому числі вчинення кримінального правопорушення, передбаченого статтями 109–114⁻¹, 258–258⁻⁵, 260–263⁻¹, 294, 348, 349, 377–379, 437–444 Кримінального кодексу України [6].

Отже, на нашу думку, до терористичної діяльності можна віднести злочини, передбачені ст. ст. 258–258⁻⁵ Кримінального кодексу України.

Відповідно до ч. 4 ст. 15⁻¹ ЗУ «Про боротьбу з тероризмом», превентивне затримання здійснюється за вмотивованим рішенням начальника Головного управління (управління) Служби безпеки України або начальника територіального органу Національної поліції за згодою прокурора та без ухвали слідчого судді, суду [4].

Ми вважаємо, що вказані положення суперечать ч. 1 ст. 29 Конституції України, в якій зазначено, що ніхто не може бути заарештований або триматися під вартою інакше як за вмотивованим рішенням суду і тільки на підставах та в порядку, встановлених законом.

Також, відповідно до статті 64 Конституції України, права і свободи, передбачені статтею 29 Конституції України, не можуть бути обмежені навіть в умовах воєнного або надзвичайного стану [5].

Отже, проаналізувавши чинне законодавство ми дійшли до висновку, що чинний КПК України не визначає такого виду кримінального процесуального затримання як превентивне. Також ст. 15⁻¹ ЗУ «Про боротьбу з тероризмом» та спільний наказ МВС, ГПУ, СБУ

від 26.08.2014 № 872/88/537 «Про затвердження Інструкції про порядок превентивного затримання у районі проведення антитерористичної операції осіб, причетних до терористичної діяльності, та особливого режиму досудового розслідування в умовах воєнного, надзвичайного стану або у районі проведення антитерористичної операції» суперечать Конституції України, КПК України та статтям 5, 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Для усунення вказаних прогалин необхідно закріпити у чинному КПК України підстави та процесуальний порядок превентивного затримання, а також привести у відповідність ст. 15¹ ЗУ «Про боротьбу з тероризмом» та означеного наказу.

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квітня 2012 р. № 4651-VI. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/print1514025154370967> (Дата звернення 21.02.2019 р.).

2. Про внесення змін до Закону України "Про боротьбу з тероризмом" щодо превентивного затримання у районі проведення антитерористичної операції осіб, причетних до терористичної діяльності, на строк понад 72 години: Закон України від 12 серпня 2014 р. № 1630-VII. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T141630.html (Дата звернення 21.02.2019 р.).

3. Уголовно-процесуальний кодекс Республіки Казахстан: Закон РК от 4 июля 2014 года № 231-V. URL: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=31575852#pos=3;-235 (Дата звернення 21.02.2019 р.).

4. Про боротьбу з тероризмом: Закон України від 20 березня 2003 р. № 638-IV. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T030638.html (Дата звернення 21.02.2019 р.).

5. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80/print1514025142907743> (Дата звернення 21.02.2019 р.).

6. Про затвердження Інструкції про порядок превентивного затримання у районі проведення антитерористичної операції осіб, причетних до терористичної діяльності, та особливого режиму досудового розслідування в умовах воєнного, надзвичайного стану або у районі проведення антитерористичної операції: наказ МВС, ГПУ, СБУ від 26.08.2014 р. № 872/88/537. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/RE25815.html (Дата звернення 21.02.2019 р.).

Войтович Євген Михайлович

доцент кафедри
кримінального права та правосуддя
Запорізького національного університету,
кандидат юридичних наук

ЩОДО ВДОСКОНАЛЕННЯ ІНСТИТУТУ СУДОВОГО КОНТРОЛЮ

Як і кримінальний процесуальний закон у цілому, так і інститут судового контролю у кримінальному процесуальному праві України зазнає змін. В чинному процесуальному законі контрольна функція суду прямо зазначена в нормативному документі, а не в доктрині права. Таким чином, полеміка, яка раніше точилася з приводу наявності контрольних функцій суду на стадії досудового розслідування або їх відсутності, актуальна наразі лише з приводу юридичної сутності цього інституту, його суб'єктів, меж, можливостей та механізмів. В цій публікації розглянемо проблемні питання законодавчого врегулювання зазначеного інституту та визначимо можливі напрямки його подальшого розвитку з огляду на питання національної безпеки, адже слідчі судді берть участь у кримінальних провадженнях щодо правопорушень у цій сфері.

З огляду на тему роботи слід звернути увагу на Закон України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» від 03 жовтня 2017 року № 2147-VIII (далі – Закон № 2147) [1], який набрав законної сили 16 березня 2018 року. Цей нормативний акт, зокрема, вніс значних змін до повноважень слідчих суддів, що, у свою чергу, вплинуло на зміст інституту судового контролю. Слід також зазначити, що ці зміни є щонайменше дискусійними.

Насамперед слід зазначити, що законодавець визначив підсудність слідчим суддям питань про забезпечення заходів кримінального провадження дивно: всі клопотання слідчих або прокурорів з цих питань розглядаються лише тим слідчим суддею, в межах територіальної юрисдикції якого перебуває орган досудового розслідування як юридична особа (ч.1 ст. 132 КПК України). Така правова конструкція законодавця уявляється неграмотною у площині доктрини права з огляду на таке. Так, визначення юридичної особи законодавство України містить у ст. 80 Цивільного кодексу України: «організація, створена та зареєстрована у встановленому законом порядку» [2]. Таким законом є Закон України «Про державну